

FX 04 Nedre Dalälvsområdet

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR FRILUFTSLIV I GÄVLEBORGS LÄN

Datum

2014-02-28

Kommun

Sandvikens kommun 2181 och Gävle kommun 2180.

Riksintresset berör flera kommuner

Heby kommun 0331, Avesta kommun 2084, Sala kommun 1981 och Tierps kommun 0360. Samordning med Länsstyrelsen i Dalarna, Uppsala och Västmanland har skett för att säkra riksintressets värde.

Area

Totalarea: 29090 ha

Land: 12889 ha

Vatten: 16201 ha

Huvudkriterier

- Särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och kulturmiljöer
- Särskilt goda förutsättningar för friluftsaktiviteter och därmed berikande upplevelser
- Särskilt goda förutsättningar för vattenanknutna friluftsaktiviteter och därmed berikande upplevelser

Stödkriterier

Berikande upplevelser i natur- och eller kulturmiljö

- Intresseväckande natur- och kulturvärden
- Stillhet/tystnad/låg ljudnivå
- Tilltalande landskapsbild
- Särprägel
- Sällsynta växter och djur
- Artrikedom

Goda naturgivna förutsättningar för friluftsliv

- Bra vattenkvalitet, lämpliga stränder och bottnar
- Naturområde med särskilt goda förutsättningar att bedriva vattenanknutna friluftsaktiviteter, till exempel fritidsfiske och båtliv

Goda förutsättningar för att behålla och förbättra värden

- Naturvärden som kan bestå även vid ökad besöksfrekvens
- Tålighet mot slitage i de delar som förväntas bli intensivt utnyttjade
- Goda naturgivna förutsättningar för att vårda området
- Förekomst av anläggningar och service

- Att det finns markerade leder och informationsskyltar
- Goda möjligheter att komma till och in i området samt vistas i eller i anslutning till området
- Frånvaro av hinder för områdets användning för friluftssändamål

Friluftaktiviteter

Vandring, strövande, promenader, längdskidåkning, skridskoåkning, bad, båtliv, kanot-/kajakpaddling, naturupplevelser, kulturupplevelser, fritidsfiske, bär- och svampplockning, löpning, geocaching, fågelskådning, övernattnig/tältning.

Beskrivning av områdets värden

Nedre Dalälven är ett av landets mest skyddsvärda naturområden och skiljer sig starkt från övriga älvdalar i Sverige. Här är landskapet mycket flackt, vilket gör att älven emellanåt översvämmar stora ytor. Detta har stor betydelse för framför allt områdets älvängar och lövskogar. Djurlivet är art- och individrikt både vad gäller fåglar, däggdjur och insekter. Det är inte ovanligt att få se älg och rådjur beta på älvängarna, och kanske se havsörnen glida fram på hög höjd. Den varierade landskapsstrukturen innebär att området har kapacitet att ta emot många besökare utan större störningar. Hela området omfattas av flera naturreservat, en nationalpark, riksintressen för kulturmiljö och naturvård samt Natura 2000-områden.

Nationalparken Färnebofjärden i den sydvästra delen av området, är genom vildmarkskaraktären, det rika djurlivet, fiskevattnen och det vackra landskapet ett attraktivt och välkänt område. Parken är den del av området som är minst påverkat av vattenregleringar, skogsbruk och bebyggelse. Detta upplevs med fördel från vattnet. Kanot finns att hyra på flera ställen och information med kartor för kanotpaddling och exempelvis rastplatser är god. Forsarna vid Gysinge, Sevedskvarn och Tyttbo är populära bland fritidsfiskare som vill fiska öring och harr. Även de lugna fjärdarna bjuder på trevligt fiske med fina gös- och gäddbestånd. Färnebofjärden är särskilt känd för sina stora gäddor. Det finns flera markerade vandringsleder och slingor i nationalparken. Det finns också fina leder strax utanför parken, till exempel Kyrkstigen, Ljusbäcksleden och delar av Gästrikeleden. Området har god service med anordningar för friluftslivet och övernattnig är möjlig i stugor, vindskydd och utpekade tältningsområden. Dessutom finns det camping och vandrarhem i bland annat Gysinge och Österfärnebo, nära parken. Utgångspunkter för besökande och friluftaktiviteter finns framförallt i Gysinge och i angränsande län.

I Gysinge, längs med Dalälvens forsar ligger Gysinge bruk, ett riksintresse för kulturmiljövård baserat på en omfattande och arkitekturhistoriskt intressant bebyggelse, park, vattenmiljö och jordbruk från 1700-talets slut till 1900-talets början. Här finns nationalparkens utställningsrum, Naturrum. I övrigt är Gysinge även en plats för vandring och promenader, exempelvis på stigar längs vattnet och över pittoreska broar, fiske och sandstrandsbad med utsikt över Färnebofjärdens nationalpark. Järnvägsbroarna från år 1900 är mycket värdefulla representanter för en viktig tidsepok i svensk byggnadshistoria och dessutom tillgängliggör de flera intressanta områden för exempelvis fritidsfiske och vandring samtidigt som de hyser stora kulturmiljövärden.

Tack vare områdets höga natur- och kulturvärden har UNESCO utsett Nedre Dalälven till ett biosfärsområde, länets första och Sveriges fjärde.

Förutsättningar för bevarande och utveckling av områdets värden

Åtgärder som behövs för att bevara områdets värden för friluftslivet

Stor del av det avgränsade området är skyddat som nationalpark, naturreservat eller Natura 2000-område och dess värden förvaltas genom skötsel- och bevarandeplaner. Dessa täcker till stor del åtgärderna som krävs för att bevara områdets värden. I övrigt är det av vikt att de befintliga

anordningarna för friluftslivet underhålls såsom leder, informations- och besöksanordningar, parkeringar m.m. eftersom det är dessa som utgör möjligheten att uppleva natur- och kulturvärdena i området. Likaså är det viktigt att områden och exempelvis byggnader av kulturhistoriskt värde underhålls så de inte förfaller.

Åtgärder, verksamheter och andra intressen som påtagligt kan skada områdets värden

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska områden av riksintresse för friluftslivet skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess natur- eller kulturmiljö.

Vid Nedre Dalälven bedöms att följande åtgärder påtagligt kan skada områdets värden:

- Exploatering (exempelvis industrianläggningar, vindkraftsexploatering)
- Bulleralstrande aktiviteter (exempelvis vindkraftverk)
- Hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten (exempelvis vattenkraftsutbyggnad, stängsling och privatisering genom permanentbostads- eller fritidshusbebyggelse)
- Verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten (exempelvis genom utsläpp av miljögifter)
- Storskaliga bruksformer (exempelvis kalavverkning)
- Förfall av kulturhistoriskt värdefulla miljöer

Genom att följa upp områdets nyttjande och vilka friluftaktiviteter som bedrivs kan man göra en bedömning av vilka konsekvenser en förändring av naturmiljön kommer att få för friluftsovändet i området.

Inverkan av enskilda verksamheter och åtgärder i nutid och framtiden kan vara begränsad, men de samlade effekterna av många arbetsföretag och verksamheter kan bli omfattande och påtagliga. Vid bedömningen av konsekvenserna av enskilda arbetsföretag eller verksamheter är det därför viktigt att försöka även bedöma kumulativa effekter.

Möjligheterna att utveckla områdets värden för friluftslivet

Tillgängligheten kan med fördel utvecklas för att vidga gruppen besökare som kan ta sig till området, exempelvis med kollektivtrafik. Vidare krävs insatser för att locka besökare under övriga årstider då det idag är koncentrerat till sommartid. Samtidigt är det viktigt att påpeka att utvecklingen ska ske utan att områdets natur- och kulturvärden skadas, då det är dessa som utgör grunden för friluftsvärdet.

Planering och säkerställande

- Delar av området är redovisat i länsstyrelsens naturvårdsprogram *Värdefull natur i Gävleborg*.
- Området omfattas av utökat strandskydd om 300 meter, som idag genomgår en översyn.
- Området berör Nationalpark Färnebofjärden.
- Inom området finns sju naturreservat: Bredforsen, Gysinge, Ista, Jordbärsmuren – Ålbo, Kvillanudden, Landa, Spjutholmen.
- Området berör flera Natura 2000 områden: Tjursöarkipelagen (SPA), Jordbärsmuren – Ålbo (SPA och SCI), Färnebofjärden (SPA och SCI), Gysinge (SPA och SCI), Ista (SPA och SCI), Färnebofjärden nordväst (SCI), Övre Hedesundafjärden (SPA och SCI), Hade (SCI), Hedesunda (SPA), Bredforsen (SCI), Spjutholmen (SPA och SCI).
- Området berör ett Ramsarområde, Dalälven – Färnebofjärden.
- Området berör fredningsområden för fisk.
- Området berör ett antal mindre av Skogsstyrelsen utpekade biotopskyddsområden.

Områdets huvuddrag

Nedre Dalälvsområdet karaktäriseras av ett sammanhängande, delvis reglerat älvsområde som breder ut sig i flertalet örika sjöar och fjärdar. Det omringas av öppna kulturhistoriskt värdefulla och intressanta odlingslandskap och tätorter, biologiskt värdefulla strand- och älvsängsområden samt skog med urskogskaraktär. Området är mycket artrikt och tack vare de goda naturvärdena är Nedre Dalälvsområdet rikt på fågelliv. Fiskgjusen är exempelvis vanligare här än på någon annan plats i Europa. Området i stort är ett riksintresse för naturvården och inom området finns flera riksintressen för kulturmiljövård, flera naturreservat men även Natura 2000-områden.

I sydvästra delen av området finns nationalparken Färnebofjärden. Ett vildmarksartat och vackert landskapsavsnitt med ett rikt djurliv och ett välkänt område för bland annat naturstudier, kanotpaddling och fritidsfiske. Färnebofjärden är unikt sammansatt med ett myller av liv i en mosaik av speciella miljöer. Strandkärr, älvängar, översvämningssmark och gammelskog ger besökare minnesrika naturupplevelser. De periodiska översvämningarna sätter en stark prägel på nationalparken och den flikiga konturen omgärdar mer än 200 öar och skär. Myrmarker och barrskog med norrlandskaraktär möter sydliga lövskogar med inslag av ek och lind. Nationalparken är känd för sin fågelrikedom och har varit flitigt besökt av ornitologer ända sedan 1970-talet. Här finns 205 fågelarter, varav drygt 100 arter regelbundet häckar i området. Det artrika djur- och växtlivet skapar många spännande möten; 270 olika kärlväxter blandas med ett 20-tal fiskarter, ca 70 rödlistade insektsarter, älg, rådjur, hare, räv, mård, bäver, skogslämmel och lodjur.

Området kring Nedre Dalälven har under lång tid utnyttjats av människan, vilket format ett idag intresseväckande kulturlandskap. Man kan utläsa den kulturella utvecklingen från stenålderns jägarsamhällen, via ett agrart samhälle, 1600- och 1700-talens bruk, 1800-talets industrier och 1900-talets kraftverk, till ett modernt industrisamhälle och dagens uppdelade arbets- och rekreationsmiljöer.

Nedre Dalälvsområdet är välbeläget i förhållande till de stora befolkningskoncentrationerna i bland annat Mälardalen. Med bil är området lättillgängligt till skillnad från kollektivtrafik som kräver en viss planering. En utveckling av tillgängligheten i form av fler busslinjer diskuteras, vilket skulle ge en högre grad tillgänglighet för en större grupp människor. Hela området är väl anordnat för friluftslivet och det finns gott om rastplatser, vindskydd, informationsskyltar, torrdass och toaletter, parkeringar och annan service.

Områdets avgränsning

Området följer riksintresset för naturvård Nedre Dalälven och är en del av ett större område som berör även Dalarnas, Västmanland och Uppsala län.

Andra riksintressen som berörs

- Riksintresse för turism och rörligt friluftsliv Dalälven från Avesta till Skutskär, enligt 4 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för vattendrag Dalälven nedströms Näs bruk, enligt 4 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för naturvård X 96 Nedre Dalälven, enligt 3 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för kulturmiljövård X 807 Hedesunda – Ön, X 903 Gysinge bruk och X 902 Österfärnebo, enligt 3 kap. miljöbalken.
- Riksintresse för kommunikationer Väg 56 befintlig och framtida, E4 Helsingborg - Haparanda befintlig, enligt 3 kap. miljöbalken.

Övrigt underlag

Sandvikens kommun, 1990. Översiktsplan – Nedre Dalälven pekas ut som ett område viktigt för friluftsliv, sportfiske samt naturvård och området ska därför skyddas mot åtgärder som kan försämra vattenkvalité eller skada naturvärdena i övrigt.

Gävle kommun, 1990. Översiktsplan – Nedre Dalälven redovisas som ett mycket värdefullt natur- och friluftsområde för kommunen. För utveckling av området anges intresseföreningen NeDa, där Gävle kommun ingår som en part tillsammans med bland annat övriga kommuner som ligger i Dalälvsområdet.

Gävle kommun, 1998. Naturvårdsprogram – Kommunen vill underlätta lokalt friluftsliv och naturvårdsinsatser i området och åtgärderna ska anpassas till områdets biologiska intressen och vildmarkskaraktär.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län, 1997. Naturvårdsprogram, *Värdefull natur i Gävleborg*. Rapport 1997:12

Referenser

Besök Gysinge, turistinformation. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.gysinge.se/göra-uppleva-10540603>

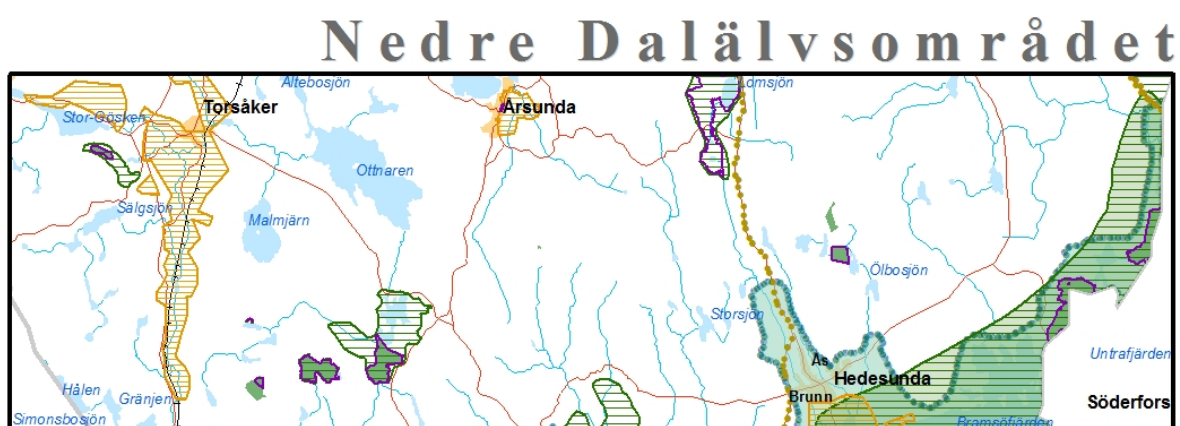
Länsstyrelsen Gävleborgs län, 1997. Naturvårdsprogram, *Värdefull natur i Gävleborg*. Rapport 1997:12

Länsstyrelsen Gävleborgs län. Nationalparker, Färnebofjärden. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Sv/djur-och-natur/skyddad-natur/nationalparker/farnebofjarden/Pages/farnebofjardens-nationalpark.aspx>

Länsstyrelsen Gävleborgs län. Naturreservat i Sandviken respektive Gävle kommun. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/sandviken/Pages/index.aspx?keyword=naturreservat+sandviken>
<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/sv/djur-och-natur/skyddad-natur/naturreservat/gavle/Pages/index.aspx?keyword=G%c3%a4vle+naturreservat>

Länsstyrelserna i Dalarnas, Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län, 2000. *Nedre Dalälven – Ett planeringsunderlag och en samlad beskrivning av natur- och kulturvärden i ett område av riksintresse*. Elektronisk, tillgänglig: http://www4.vastmanland.lst.se/RUM/pdf/nedre_dalalven.pdf

Nedre Dalälven, turistinformation. Elektronisk, tillgänglig: <http://www.nedredalalven.se/>

Nedre Dalälvsområdet

